

בש"פ 5752/16 - ט ו נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון
בש"פ 5752/16

לפני:
המבקש:

כבוד השופט י' עמית
ט ו

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערר על מעצר עד תום הליכים

תאריך הישיבה: כ"ט בתמוז התשע"ו (4.8.2016)

בשם המבקש: עו"ד דמיטרי ברנשטיין
בשם המשיבה: עו"ד לינור בן אוליאל

החלטה

ענייננו ביישום הלכת סויסה (בש"פ 1981/11 מדינת ישראל נ' סויסה (21.3.2011)), מקום בו המותב הדין בתיק מאפשר לנאשם להתחיל בהליכי גמילה לאחר הרשעתו בדין.

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי מרכז מיום 24.6.2016 בתיק עמ"ת 50342-06-16 (כב' השופטת ו' מרוז), בגדרה בוטלה החלטת בית משפט השלום ברחובות (כב' השופט מ' מזרחי) שהורה על שחרור המבקש ממעצר והעברתו לקליטה בקהילה הטיפולית "אילנות", לאחר שהורשע ובטרם נגזר דינו.

1. ביום 9.2.2016 הוגש לבית משפט השלום ברחובות כתב האישום נגד המשיב בגין איומים, תקיפה סתם -בן זוג, הפרעה לשוטר במילוי תפקידו ותקיפת שוטר כדי להכשילו בתפקידו לפי סעיפים 192, 382(ב), 275 ו-274(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, בהתאמה. על פי המתואר בכתב האישום המתוקן, ביום 7.2.2016, לאחר חילופי דברים בין המבקש ואשתו (להלן: המתלוננת), אחז המבקש סכין מטבח והתקרב למתלוננת, תוך שאיים עליה כי "החיים נגמרו". המתלוננת ברחה לחדר הילדים, בעוד המבקש דולק אחריה. כשהתקשרה למשטרה, הורה לה המבקש לנתק את השיחה, ולאחר מכן תפס את ידה ומשך אותה תוך שניסה לקחת מידה את הטלפון. הילדים, שהתעוררו משנתם, אחזו במבקש, אך הוא הפיל אותם על הרצפה. שוטרים הגיעו למקום והמבקש סירב להכניסם אך לבסוף פתח את הדלת, אז

עמוד 1

הודיעו לו כי הוא עצור. בתגובה לכך דחף המבקש את השוטר, אחז בעורפו ומשך אותו.

2. בדיון שנערך ביום 4.4.2016, הגיעו הצדדים להסדר דיוני במסגרתו הודה המבקש במיוחס לו, והורשע על פי הודאתו. במועד זה ביקש ב"כ המבקש כי יערך תסקיר מבחן בנוגע לאפשרות השתלבותו של המבקש בהליך טיפולי לצורך טיפול בבעיית אלכוהול, אשר עמדה ברקע המעשים שביצע. בית המשפט נעתר לבקשה חרף התנגדות המשיבה והורה על קבלת תסקיר שירות המבחן. בתסקירים שהוגשו בהמשך להחלטה זו ולהחלטות נוספות המליץ שירות המבחן כי המבקש ישתלב בהליך טיפולי ייעודי בתחום ההתמכרויות על מנת לטפל בנטייתו להתנהגות אלימה במסגרת המשפחתית. על יסוד המלצת שירות המבחן, ולאחר שעבר המבקש ראיון קבלה ובדיקות רפואיות, הורה בית המשפט בהחלטתו מיום 22.6.2016 כי המבקש ישוחרר וייקלט בקהילה טיפולית סגורה לנפגעי אלכוהול וסמים (אילנות), בצד ערבות צד ג' בסך 5,000 ש"ח.

3. על החלטה זו עררה המשיבה בפני בית המשפט המחוזי, בטענה כי שגה בית משפט השלום עת הורה על שחרורו של המשיב בהליך טיפולי בשלב הדיוני בו נמצא ההליך הפלילי - לאחר שהורשע ובטרם נשמעו הטיעונים לעונש.

4. בתום דיון שנערך ביום 24.6.2016, במהלכו נשמעו טענות הצדדים, קיבל בית המשפט את ערר המשיבה, הורה על מעצרו של המבקש עד תום ההליכים והשבת התיק לבית משפט השלום לגזירת דינו של המבקש.

בהחלטתו, עמד בית המשפט המחוזי על כך שהשיקולים שהתוו בעניין סויסה לגבי שילוב נאשם בהליך טיפולי אינם מתקיימים בעניינו של המבקש, אשר לא גילה קודם לשלב המעצר נכונות להשתלב בהליך טיפולי. עוד הוסיף בית משפט קמא כי ככלל, העיתוי לגמילה, הוא בשלב גזר הדין וריצוי העונש, ואין מקום להמתין בשלב שלאחר הכרעת הדין פרק זמן של שנה וחצי עד לגזירת הדין בשל השתלבות בהליך טיפולי. בסיפא להחלטה הורה בית משפט קמא על החזרת ההליך לבית משפט השלום על מנת שיגזור את דינו של המבקש.

5. מכאן הבקשה שבפני בגדרה נטען כי המקרה מעורר שאלה משפטיות בעלת חשיבות עקרונית הנוגעת לקווים המנחים את ערכאת הערר בהתערבות בהחלטת ביניים העוסקת בשחרור או מעצר במסגרת ההליך העיקרי, להבדיל מהחלטה בהליך המעצר. בתמצית שבתמצית, נטען כי שגה בית משפט קמא עת השתית החלטתו על הלכת סויסה, שכן הלכה זו עניינה בהליך מעצר עד תום ההליכים ולא בהחלטה במסגרת התיק העיקרי.

במישור הפרטני נטען כי יש להיעתר לבקשה שכן מתקיימות בעניינו של המבקש נסיבות מיוחדות. המבקש עלה מאתיופיה ולו חמישה ילדים; הרשעותיו הקודמות הינן בגין עבירות שביצע כלפי אשתו בהיותו בגילופין; הוא הביע חרטה ולקח אחריות על מעשיו. בנסיבות אלה, נטען כי קיים אינטרס ציבורי בשיקומו ובהשבתו למסלול חיים תקין. עוד הצביע המבקש על כך שהוא שוהה כששה חודשים במעצר, ויש להניח כי תקופת המאסר שתיגזר עליו לא תהיה ארוכה בהרבה מהתקופה בה שהה במעצר, וחרף כך מעדיף הוא לצאת, מבחירתו, למסלול גמילה לא קל, שאורכו כשנה וחצי, מתוך הבנה והכרה כי עליו להשתחרר מהתמכרותו לאלכוהול.

מנגד, תמכה המדינה בהחלטת בית משפט קמא, ופירטה את כל הפרמטרים שנזכרו בעניין סויסה, ואשר מוליכים לטעמה למסקנה כי שגה בית משפט השלום בכך שהורה על הליך גמילה טרם מתן פסק הדין.

אקדים ואומר כי מצאתי ליתן רשות ערר ולדון בערר כאילו הוגש על פי הרשות שניתנה, באשר הבקשה מעוררת נושא החורג מעניינו הפרטני של המבקש.

6. בעניין סויסה, הורה שופט המעצרים, ערב גזירת הדין בעניינו של נאשם, לשלוח את הנאשם לקהילה טיפולית. המצב שלפנינו שונה, באשר היה זה השופט שדן בתיק העיקרי, שהורה לשלוח את הנאשם לקהילה טיפולית לאחר הרשעתו בדין. שלוש שאלות מתעוררות אפוא בעניינו והן: א. האם המותב הדין בתיק העיקרי רשאי להורות על שחרור נאשם ממעצר לשם טיפול גמילה, או שהסמכות מסורה לשופט המעצרים בלבד? ב. בהנחה שהתשובה לשאלה הראשונה חיובית, האם יש למדינה זכות ערר על החלטה זו או שמא מדובר בהחלטת ביניים בהליך פלילי שאין עליה ערר? ג. האם יש רלוונטיות לשיקולים המנויים בעניין סויסה, כאשר המותב הדין בתיק העיקרי הוא שמורה על הליכי גמילה?

אתייחס לשאלות אלה כסדרן.

7. השאלה הראשונה פשוטה בעיני, וגם הפרקטיקה השיפוטית תומכת בכך. לאחר הרשעתו של נאשם ועובר למתן גזר הדין, רשאי בית המשפט, בהתאם להתרשמותו מהנאשם, להורות על שחרור ממעצר לצורך הליך גמילה בקהילה טיפולית. הסמכות נתונה, אך שומה על בית המשפט להיות ער לשיקולים הרלוונטיים לדיני מעצרים, להבדיל משיקולי הענישה, כמו מסוכנותו של הנאשם או החשש להימלטות מן הדין. לבית המשפט הדין בהליך העיקרי, יש את הכלים הנדרשים לכך, ואצין כי בשלב שלאחר ההרשעה, רשאי בית המשפט להיחשף לעברו הפלילי של הנאשם (נסיבה רלוונטית שעד לאותו מועד הייתה בידיעתו של שופט המעצרים בלבד). כמו כן, רשאי המותב בתיק העיקרי להזמין תסקיר של שירות המבחן לצורך גזר הדין, תסקיר שפעמים רבות הוא מקיף יותר מתסקיר המעצר. לכך יש להוסיף כי למותב בתיק העיקרי יש לעיתים תמונה טובה יותר של העושה והמעשה, כמי ש"בילה" עם הנאשם במהלך המשפט ולעיתים, כמי ששמע את הראיות והתרשם באופן ישיר מחומרת העבירה ונסיבותיה, ומהתנהגותו של הנאשם.

8. גם השאלה השנייה אינה מעוררת קושי של ממש. אילו היה העורר משוחרר במהלך משפטו, ובית המשפט היה מורה לבקשתו על שליחתו להליך גמילה לאחר הרשעתו, הרי שהמדינה לא יכולה הייתה להגיש על כך ערר, מאחר שהחלטה מעין זו היא בגדר החלטת ביניים בהליך פלילי. אך כאשר הנאשם היה במעצר ובית המשפט הדין בהליך העיקרי מורה על שחרור, נכנסים לפעולה דיני המעצרים, על השיקולים הצריכים לכך ועל זכות הערר הקבועה בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (השוו להחלטת השופטת (כתוארה אז) מ' נאור בבש"פ 3717/12 אזולאי נ' מדינת ישראל בפס' 9 (15.5.2012) (להלן: עניין אזולאי).

9. ומכאן לשאלת יישומה ותחולתה של הלכת סויסה, שם מניתי מספר שיקולים שראוי כי יעמדו נגד עיני שופט המעצרים: (א) האם החל הנאשם בהליך גמילה עוד לפני מעצרו; (ב) סיכויי הצלחת הטיפול, מידת התאמתו ומוכנותו של הנאשם לטיפול גמילה; (ג) גילו של הנאשם והזדמנויות גמילה שניתנו לו בעבר; (ד) האם יש בחלופת הגמילה כדי לאיין או להקהות את עילת המעצר הרלוונטית; (ה) סוג העבירות המיוחסות לנאשם; (ו) עברו הפלילי של הנאשם; (ז) השלב שבו נמצא התיק העיקרי והזמן שנותר עד לסיומו; (ח) גזר הדין הצפוי לנאשם ככל שיורשע; (ט) נכונות מוסד הגמילה והתאמתו לקלוט את הנאשם; (י) החלטת ערכאה דיונית לעומת החלטה בערר.

כוחם של שיקולים אלה יכול להיות יפה גם לשלב הענישה, אך בשינויים המחוייבים, באשר "הענישה והמעצר הן

טריטוריות שונות ואין לאפשר לאחת להסיג את גבול רעותה" (כדברי השופט סולברג בבש"פ 4829/13 מדינת ישראל נ' טספיה פס' 5 (21.7.2013)). ואכן, בעניין סויסה הצבעתי על כך ש"יש מקרים בהם האפשרות לשלוח נאשם לחלופת מעצר למוסד גמילה מתעוררת סמוך לפני סיום התיק העיקרי או אפילו לאחר שהנאשם כבר הורשע בתיק העיקרי. לטעמי, במקרה מעין זה, ראוי לשופט המעצרים שלא להורות על חלופת גמילה באשר יש בכך מעין התערבות, מעין הסגת גבולו של ההליך התלוי ועומד של גזירת העונש" (שם, פס' 9ז).

אלא שהמקרה שבפנינו הוא הפוך, ודומה כי בית משפט קמא, שישב בערר בכובעו כשופט מעצרים, התערב למעשה, גם אם לא להלכה, בהליך התלוי ועומד של גזירת העונש. עצם החזרת התיק לבית משפט קמא על מנת שיגזור את דינו של המבקש, סתם למעשה את הגולל בפני האפשרות שלא להטיל על המבקש עונש מאסר בפועל (כנגד המבקש תלוי ועומד מאסר על תנאי של שלושה חודשים). מהחלטת בית משפט קמא עולה כי השיקול הדומיננטי בהחלטתו "היה שיקול הנוגע לענישה ולא שיקול הנוגע לענייני המעצר" (עניין אזולאי פס' 9), והא-ראיה שבהחלטה אין כלל התייחסות למסוכנותו של המבקש, אלא לעיתוי שליחתו להליך גמילה, לאחר הרשעה ולפני מתן גזר הדין.

10. אשר על כן, דין הבקשה להתקבל, החלטת בית המשפט המחוזי מבוטלת ויש להחזיר על כנה את החלטת בית משפט השלום.

ניתנה היום, כ"ט בתמוז התשע"ו (4.8.2016).

שופט